

SZEMLE

MINDENKI (MAGYAR RÖVIDJÁTÉKFILM) BEMUTATÓ: 2016. RENDEZTE ÉS A FORGATÓKÖNYVET ÍRTA: DEÁK KRISTÓF

Szereplők: Szamosi Zsófia, Gáspárfalvi Dorika, Hais Dorottya, Karádi Borbála, Garami Mónika. Bregyán Péter és a Bakáts téri Ének-Zenei Általános Iskola diákjai (kórusvezető: Molnár Mónika). Zeneszerző: Balázs Ádám, operatőr: Maly Róbert, producer: Udvardy Anna, Deák Kristóf.

1.

Hoffmann Rita és Flamich Mária: „Bátraké a nagyvilág”

Gondolatok az Oscar-díjas filmről, gyerekekről és pedagógusokról

„Ajánlom ezt a díjat mindazoknak az embereknek, akik jobbat tehetik ezt a világot, a gyerekeknek. Próbáljuk őket jól felnevelni, hogy büszkéek lehessünk rájuk!”
(Deák Kristóf)

A *Mindenki* mindenkiről szól. És – úgy tűnik – egy kicsit mindenki magáénak is érzi. Természetesen, hiszen mindenki volt gyerek, és találkozott pedagógussal, esetleg maga is pedagógus lett.

Vagy azért, mert az akart lenni, vagy azért, mert nem volt más járható út a diplomáig. A diplomával pedig mindenki egy fokkal magasabbra léphet a ranglétrán.

A rang valamiért ma is nagyon fontos Magyarországon. A rang, a pozíció. És persze a hatalom, amivel az ember él, vagy visszaél. Ki többé, ki kevésbé. A *Mindenki* egyik főszereplője, Erika néni például visszaél, mint ahogy sokan mások is. Biztosan nem véletlen, hogy Tolnay Erika tanár.

Amikor először megnéztük a legjobb élő szereplős rövidfilm kategóriában 2017. február 26-án Oscar-díjat nyert filmet, azonnal mindenféle gondolatok, kérdések

kavarogtak a fejünkben. Például, hogy miért válhat a pedagógus lámpásból az aktuális hatalom gyenge gyertyalángjává, esetleg megkeseredett diktátorrá, és hogy kiállunk-e, és ha igen, mi

ad erőt ahhoz, hogy ki merjünk állni az igazunkért, vagy társaink igazáért. Vajon hány arca lehet a kirekesztésnek? A film e kérdéseket járja körül alaposan felépített szimbólumrendszerével.

miért válhat a pedagógus
lámpásból az aktuális
hatalom gyenge
gyertyalángjává

A TÖRTÉNET

A *Mindenki* Budapest egyik ének-zene szakos általános iskolájában játszódik 1991-ben. A tízéves Zsófi új tanulóként érkezik az iskolába, amit először kicsit furcsának talál, és ahol őt is kicsit furcsának találják, de hamarosan összebarátkozik Lizával, az osztály legnépszerűbb diákjával. Zsófi érkezésekor az iskola híres kórusa éppen próbál. A fehérköpenyes igazgató megígéri az anyukának, hogy Zsófi is bekerülhet a kórusba, ami az igazgató számára a legfontosabb érték az iskolában.

Zsófi első alkalommal vesz részt a próbán, amikor Erika néni, a karnagy bejelenti, ha megnyerik a néhány napon belül megrendezésre kerülő országos kórusversenyt, Svédországba utazhatnak egy újabb megmérettetésre. A próba végén a karnagy csokival jutalmazza a kórustagokat, és Zsófit arra kéri, maradjon még néhány percig, hogy beszélgessenek. A próba véget ér, Zsófi marad, Erika néni pedig úgy tesz, mintha meg akarná ismerni Zsófi hangját, bár a próbán végig őt figyel. Azt kéri, énekelje el a *Pál, Kata, Péter-t*. Zsófi elkezd, de nem fejezheti be, mert Erika néni arra kéri a lányt, a következő kóruspróbától ő már csak „tátikázzon”, azaz, a fejében énekelje a műveket. Zsófi nem érti, miért kéri ezt tőle Erika néni, aki elmagyarázza, hogy azért, mert nem olyan jó, mint a többiek. Majd megkéri, a többieknek erről ne beszéljen. Zsófi és Erika néni közös titka kiderül, amikor Lizának, nehezen bár, de sikerül kiszednie barát-nőjéből az igazságot, miután Liza rájön, hogy Zsófi a próbán nem énekel. A következő próbán ő is „tátikázik”. Liza kedvenc tanárnője, Erika néni azonnal észreveszi, leállítja a kórust, és felszólítja Lizát, hogy

énekeljen. Liza szembeszáll a tanárnővel barátnője és még néhány elnémított társa miatt, ám Erika néni elmagyarázza, hogy az élet olykor igazságtalan, és jobb némán részese lenni egy híres kórusnak, mint sehogy. Hogy meggyőzze a kislányt, megjegyzi, Liza szép hangja is jobban érvényesül, ha többen hang nélkül énekelnek. Erika néni eddig nem akarta megnevezni a „tátikázó” kórustagokat, de ha ez kell, hát legyen. Tessék. Jelentkezzen, akit a karnagy arra kért, hogy „tátikázzon”, majd két-három gyerek, köztük Zsófi, bátortalanul jelentkezik. A próba után Liza és Zsófi megbeszéli a próbán történeteket.

pedagógusként nézni ezt a filmet nem könnyű, vagy inkább nagyon nehéz

Legközelebb a verseny napján látjuk együtt a kórust, indulás előtt az iskolában, aztán egy pillanatra a függöny mögött, majd a

színpadon. A zenei versenyen teltház előtt áll reflektorfényben a kórus. Erika néni beint. A kórus énekelni kezd. Némán. A fejében. A tanárnő újrapróbálkozik. „Rohadékok!” – sziszegi a foga között és dühében megrázza az első sorban álló, legkisebb gyereket és feldúltan kirohan. Ekkor Liza énekelni kezd, a kórus belép. A kép elsötétül, de a kórus továbbénekel.

MEGSZÉGYENÜLÉSEINK

Pedagógusként nézni ezt a filmet nem könnyű, vagy inkább nagyon nehéz. Azonnal gondolkodni kezdünk, hátha mi is voltunk kegyetlenek, lenézőek, igazságtalanok, megalázóak. Kétségbeesetten valljuk be magunknak, magunkban, hogy igen, minket is irritált már egy-egy – látszólag jobb anyagi helyzetben lévő, vagy más miatt kirívó – tanítvány, és hogy részben mi is eredményorientáltak vagyunk, és ezért

mindent, de mindent feláldozunk. Pedig sokan, amikor pedagógusok lettünk, eldöntöttük, soha, de soha nem alázunk meg egyetlen diákot sem, minden rezdülésükre mérhetetlen odaadással figyelünk, mert mindenki számít, hiszen éppen ezért lettünk pedagógusok.

Aztán visszajönnek gyerekkori élményeink. Megszégyenüléseink. Apró, tanárok általi megaláztatásaink. Állunk az osztály előtt. Mindenki rajtunk röhög, és a tanár hosszasan korhol valamiért, aminek a hátteréről semmit sem tud. Mi meg hallgatunk. Mélyen. Remélve, hogy megnyílik alattunk a föld. De nem nyílik meg, nem tudunk menekülni – kicsengetésig. Akkor pedig futunk, hátunkban és szívünkben a láthatatlan, kihúzhatatlan nyíllal.

Jobb, kényelmesebb, ha visszatérünk a jelenbe. Nézzük inkább mások életét. Nézzük a filmet, és nagyon örülünk, mert szokatlan, új a téma: a kórusélet, a zene közösségformáló ereje. És persze a részleteknek is örülünk; annak, hogy mennyire része a cselekménynek a zene. Például, amikor Zsófi először megy be édesanyjával az iskolába, a kórus épp Orazio Vecchi *Néked zeng ez a dal* című művét próbálja; amikor a takarító néni felmossa a folyosót, a kórus egy népdalt énekel. Liza és Zsófi összetartozását megértjük, amikor a két lány Liza szobájában táncol Weiner *Rókatáncára*, később az utcán pedig nevetgélve dudorássza a művet. „Látod? Tudsz te énekelni, Zsófi!” Ez az élmény bátorítja Lizát, hogy kiderítse, miért nem énekel Zsófi a próbán. Liza lázadását pedig a „*bátraké a nagyvilág*” dalszöveg vezeti be. Közben egyfolytában találgatjuk, hogy miért nem engedi Erika néni énekelni Zsófit, aki egyébként egyáltalán nem énekel hamisan. Mi a kirekesztés oka? Zsó-

fi az öltözete alapján nyilvánvalóan jómódú, Erika néni és a többiek öltözete teljesen átlagos, Zsófi karkötője Bécsből való, Lizáé itthonról. Mellesleg érdekes, hogy a kötődés épp egy karkötővel kezdődik...

Vajon mi alapján dönti el Erika néni, hogy ki énekelhet, és ki nem, és milyen „pedagógiai megalapozással” gondolja úgy, hogy az a gyerek is jól érzi magát a kórusban, aki nem énekel. Különös kapcsolat ez tanár és diák között. „Ugye, nem akarsz, hogy a többiek megtudják, te nem vagy olyan jó. Még sokat kell gyakorolnod, de majd én figyelek rád. És szólok, ha már énekelhetsz.” Lekötelezettség az elkötelezett tanárnak. „Erika néni mindenkire figyel, és nagyon megharagszik ám, ha nem énekelsz.”

milyen „pedagógiai megalapozással” gondolja úgy, hogy az a gyerek is jól érzi magát a kórusban, aki nem énekel

Legtöbben közülünk, pedagógusok közül tényleg figyelünk mindenkire,

és képesek vagyunk túllépni saját korlátainkon. Nagyon boldogok vagyunk, ha sikerül felfedeznünk egy-egy tehetséges gyereket, de annak legalább annyira örülünk, amikor azokat a gyerekeket bátoríthatjuk, akiket senki más nem biztat, mert ha megtesszük, biztosan rejtett kincsre akadunk, ami bátorítás nélkül sohasem kerülne elő. Szabad bevallani, ha valamilyen nem tudunk, de nem szabad a létező tudást nemlétezőnek gondolni pusztán azért, mert eltér attól, amit mi tudunk. A pedagóguspályának pont az a varázsa, hogy ha becsöngetnek, és becsukódik a tanterem ajtaja, sok kíváncsi tekintet néz ránk, figyel minden rezdülésünket. Végre saját magunkat adhatjuk. Nekünk, pedagógusoknak az a szerencse jut osztályrészül, hogy módunkban áll jobbá tenni a világot. Talán egy ici-picit több erre az esélyünk minden más hivatás képviselőjénél...

Pedagógusként nézve a filmet, beleborzongtunk ebbe a varázsvilágba. Különösen, mert jól tudjuk, a gyerekek kialakítják saját társadalmaikat, és ezek a társadalmak szélsőségesek, ugyanakkor sokfélék; az egyik kegyetlen (*A legyek ura*), a másik kirekesztő (*A Pál utcai fiúk*), vagy éppen ideálisan igazságos (*Mindenki*), és hogy felnőttként milyen társadalmat alkotnak majd tanítványaink, az tényleg rajtunk is múlik. „Próbáljuk őket jól felnevelni!” Hogy soha ne legyenek kirekesztők, hiszen a kórusban mindenki hangja számít – együtt minden dal szebben szól.

A *Mindenki* egy ideálisan összefogó gyerektársadalom bemutatásával érzékelteti, hogy ez az összetartozás felnőttkorra darabokra törhet, ha riválisokat nevelünk a gyerekekből, másrészt szorosabbá válhat, ha segítünk felismerni egymás kreativitását, értékeit, pótolhatatlanságát.

az összetartozás felnőttkorra darabokra törhet, ha riválisokat nevelünk a gyerekekből

Talán valami ilyesmire gondolhatott Deák Kristóf rendező, amikor a záró jelenetben a színpadon a karnagy, azaz Erika néni

nélkül maradt kórus Balázs Árpád műve alapján készült, Balázs Ádám, Nemes Nagy Ágnes alábbi versére írott kórusművét énekli – tisztán, egyszerűen, összhangban. Mindenki.

Nemes Nagy Ágnes: Tavasz felhők

Bodzavirágból, bodzavirágból
hullik a, hullik a sárga virágpor.
Fönt meg a felhők szállnak az égen,
bodzafehéren, bodzafehéren.
Szállj, szállj felhő,
pamacsos,
hullj le, te zápor
aranyos,
hullj le, te zápor,
égi virágpor,
égen nyíló bodzavirágból.

2.

Dobszay Ambrus: Hamis a kórus?

AZ ALAPKÉRDÉS

Deák Kristóf rövidfilmjének a sikere nagy öröm önmagában is, de egy az iskola világról gondolkodó embernek különösen az, mert alkalmat ad társadalmi vitát folytatni pedagógiai, nevelési kérdésekről.¹ Mert ebből a szempontból is fontos film a *Mindenki*.

Előre kell bocsátanom persze, hogy én nem tudom másként nézni, mint ta-

nár, korábbi iskolavezető, iskolával sokat foglalkozó ember. Nem tudom csupán filmesztétikai szempontból nézni, és ezért nem tudom megbocsátani azt sem, ha az ábrázolást iskolai szempontból itt vagy ott irreálisnak vagy legalábbis igazságtalannak érzem. Mert – ezt előre kell bocsátanom – a film dramaturgiai alapötletét, azt, hogy egy énektanár tátogásra vegyen rá egy kislányt, képtelennek, kivitelezhetetlennek tartom. Mondom ezt annak ellenére, hogy sokszor hallottam magam is a vallo-

mást: „Nekem olyan botfülem volt/olyan kappanhangom volt, hogy megkértek, a kórusban inkább csak tátozjak.” Hadd közvetítem egy tapasztalt kórusvezető felháborodott levelének részletét a maga expresszív stílusában:

„Ez a **tátikázás**, ez durva! Én egyszer sem találkoztam egész pályafutásom során ilyennel, mármint ilyen kollegával! A gyerekek nem is tudnak tátikázni, előbb-utóbb elkezdenének énekelni valahogyan... [A mi időnkben] **soha senki nem mondott volna olyat valakinek, hogy tátozjon!** Olyan előfordul, hogy annyira kiabál az úgynevezett 'fahangú', hogy megkérjük, halkítson és figyeljen a társaira. Éppen ez a szép benne: Megtanulnak egymásra figyelni, tisztelni valamit a másokban stb. Ezzel segítik egymást, és nem egy tanítványomnak ki is tisztult így a hangja! Mert azt pont a mi nagyszerű példaképeink (Kodály, Bárdos...) bizonyították be a számunkra, hogy **BOTFÜLŰ** gyerek és felnőtt nincsen.”

Fölvetődik tehát a kérdés, hogy a filmes dramaturgiai szempontok felülírhatják-e a pedagógusok igazságát? Miért is ne engedhetnénk meg egy ilyen fikciót egy fontosabb igazság kimondása érdekében? Hogy szerintem mégis miért nem, arra a film rövid elemzése után visszatérek.

AZ ELŐKÉSZÍTÉS

A film az első képsorokban klasszikus beilleszkedési drámát sejtet. Az érkező új lány

(Zsófi) beles egy működő közösség életébe. Érzékelyük reményeit és aggodalmait. Az igazgató magatartásában felsejlenek az irodalmi és filmes közhelyek: a szülővel való kedves és közvetlen magatartás mögött a tapasztalt néző már sejtí, hogy ez előbb-utóbb képmutatásnak bizonyul,

lelepleződik. E sejtésében nem is csalódik majd, bár a képmutatás konkrét valóságát nem az igazgató részéről fogjuk megtapasztalni, de nyilvánvalóan „benne van

a levegőben”. Az igazgató – látszólag mellékesen – közli azt is Zsófi édesanyjával: „Ja, a kórusunk. Elég híresek vagyunk... Mindenkit szívesen látunk a kórusban. Ez az egyik alapelvem.” E kijelentés később válik majd fontossá.

Az első osztálytermi jelenetek is abba az irányba mutatnak, hogy egy beilleszkedési drámát fogunk látni. A tanórácsontk viszont, amit látunk, ijesztően rossz, ódivatú, és e tekintetben filmes közhelynek tekinthető. Ezért inkább azzal áztatjuk magunkat, hogy bár ez ma már persze nem így van, de ez a forgatókönyvíró egyéni tapasztalata, amit kivétít a hajdanvolt

(’90-es évek) iskolarendszerre, hogy időjelzőként szolgáljon a filmben. (A film más időjelző eszközei egyébként viszont nagyon a helyükön vannak!)

A szociális történések szempontjából a szünet-jelenetek nyilvánvalóan igen fontosak. Ekkor van módjuk a gyerekeknek kapcsolatokat építeni, szerepekre bejelentkezni, szerepeket kiharcolni. Az első ilyen jelenet a lányok egymás közötti harcát jeleníti meg, s bár a fókuszban álló lány ebből kimarad, mégis jól jellemzi a közösségi dinamikát, amelynek erőterében ő is létezni fog. Ügyesen, hitelesen mu-

a filmes dramaturgiai szempontok felülírhatják-e a pedagógusok igazságát?

a tanórácsontk viszont, amit látunk, ijesztően rossz, ódivatú

tatja be a film egy barátság épülését, hogy az a bizalmi megalapozás (összekacsintás) után a közvetlen megszólítás nehézségein keresztül hogyan fejlődik a későbbeni mély és őszinte lánybarátságig. A jelenetek „jól hozzák” a félelmek és vágyak kiegyensúlyozásának, a konvencionális szociális eszközök használatának nehézségeit, amivel egy gyereknek (persze nem csak neki) meg kell küzdenie.

A film fő cselekményszála azonban az, amely az iskola kórusának életében játszódik az énektanár és a kórus interakciója során. A kórusvezető hideg kék szeme, hunyorgása az együvé tartozást, a cinkosságot hivatott a gyerekek felé jelezni, de a nézőben rossz érzések

ébrednek, hogy ugyanez az erő mikor mutatkozik majd meg másként: a közösségteremtő gesztusnyelv miként működik akkor, ha a közösség bomlását kell

megakadályoznia. A tanárnő fellépésében a karizmatikus vezér alakja sejlik fel vagy a mágus-edzőé, aki képes legyőzhetetlen erőt ébreszteni csapatában. („*Mi vagyunk a legjobb és legjobb kórus az egész országban, ugye?*” – mondja neki.) Eszköztára azonban ennél jóval gazdagabb: szépsége, magabiztossága, lezsersége, fiatalos szóhasználata mellett még „jutalomfalatokkal” is igyekszik magához édesgetni a gyerekeket. Természetes, hogy imádják őt a gyerekek, ahogyan az később majd a lányok közötti beszélgetésben előjön.

A kóruspróba után jön el a film cselekményének egyik kulcsjelenete: a kórusvezető „levizsgáztatja” Zsófit, majd megkéri, hogy „tátikáljon”, azaz hangadás nélkül legyen részt a kórus produkciójában. A néző csak azt nem érti, hogy miért is minősül ez a hang „nem elég jónak”. A filmkészítőknek talán érdemes lett volna valamilyen technikával „elrontaniuk”. Vagy épp azt jelezni

az alkotó, hogy az ilyen jó sem elég jó a tanár számára?!

A kórusvezetőnek tehát minden megnyilvánulásából világosan látszik, hogy számára a minőség nem önmagában értékes, hanem a kórus sikere, a jó versenyeredmények érdekében. Vagyis egyszerre akar megfelelni két nehezen összeegyeztethető elvnek: legyen a kórus a legjobb, és legyen nyitott MINDENKI számára. A kórus jóhangzása érdekében ezért a kórusvezető inkább a hazugságot (hogy ne mondjunk *hamisságot*) választja, és ebben a gyerekeket is bűnrészessé teszi. („*A többieknek ezt nem mondjuk el, ugye, nem akarsz, hogy azt gondolják, hogy nem vagy olyan jó, mint ők.*”)

Mint később kiderül, ezt olyan ügyesen teszi, hogy a tátikáló gyerekek egymásról sem tudnak! Ugyanakkor a „Mindenkitegye a dolgát” kijelentése innen, tehát utólagosan

a nevelési eszköztár is
manipulációs készletté válik
a kezében

válik érthetővé.

Az emberi-pedagógiai szempontok tehát másodlagosak, sőt a nevelési eszköztár is manipulációs készletté válik a kezében. Az éneklés nem önmagában jelent értéket, hanem a jutalom (dicsőség, külföldi út) fényében. Kifejezi ezt az is, ahogy az énekverseny tétjét felnagyítja: „...*ez most nem babazsúr.*”

Milyen határozottan rációfol majd a *jutalmazott* teljesítmény értékére a film néhány más későbbi jelenete, ahol valódi örömet tapasztalunk, ahol a zenehallgatás, a ritmusjáték, sőt a legvégén a közös éneklés élvezetében fürdőző önfeléd gyerekeket látunk majd!

A tanár intézkedése lesújtja Zsófit, s ebből az állapotából a formálódó barátság emeli ki, ami megalapozza azután a cselekmény későbbi fordulatát is. Magam nézőként azért aggódtam, hogy a titkolózás, a mellébeszélés kikezdi-e a bizalmat,

és kicsit el is csodálkoztam Liza türelmén és érzékenységén. S ennek kapcsán el kell mondjam, hogy bár Liza ragyogó karakter, de szerintem annyira érett, empatikus és határozott, ami már irreális. Jut eszembe: az ő gondolataiba nem is látunk bele sem ekkor, sem később, amiért az ábrázolásmódot kissé elnagyoltak, a történetmesélés alárendeltjének érzem.

Jaj, de jó volt látni a következő (udvari) jelenetben a ritmusjátékokba feledkező

gyermekeket! Az egymásra hangoltságnak, a játékba való belefeledkezés képességének, és nem utolsósorban a ritmusérzéknek ezt a harmóniáját a valóságban

csak nagyon ritkán tapasztalhatja meg az ember. Ez minden pedagógus álma. Csak éppen ez is kevésbé reális. (Nem véletlen, hogy hangalájátszással, körbeforgó kamerával operál a rendező, ami ezen a ponton elmozdulást jelent a narratív megközelítésmódtól a stilizáció felé.) A két lány közös zenehallgatása is igazi idill. Liza tátogó játéka, ahogyan korábban Zsófi tátogása a tükör előtt szinte szimbólummá emelkedik: Lehetséges-e megértés a kimondott szavak nélkül?

A kóruspróbán aztán Liza rájön Zsófi bánatának okára, s utána végre eljön a pillanat, amikor Zsófi megszegi a titoktartás parancsát, és feltárja az igazságot Lizának. Micsoda bátorság kell ehhez, vagy inkább micsoda fájdalom. Zsófi fojtott sírására kíméletlenül felel a kórus dalának szövege: „*Pajtás örvendj, vígan élj, stb.*”

A JÁTSZMA

Következnek a hatalmi játszma jelenetei. Liza lázadása, a kórusvezető manipulációja, mintha a „nem elég jók” leleplezése,

megszégyenítése valójában Liza mesterkedése volna. A kórus csöndesen, zavarodottan hagyja el a termet. A tanár – úgy tűnik – győzött. Engedményt tett azzal, hogy a titkot feloldotta, de volt olyan erős (vagy olyan erősnek hitte magát), hogy a lelepleződés sem csorbítja hatalmát!

A két lány beszélgetéséből úgy tűnik, nem tartanak attól, hogy a közösség megtagadná Lizát. És bizony ez is egy olyan momentum a sztoriban, amelyet legalábbis

megoldatlannak kell ítélnem. Nem látunk kétségeket, aggodalmakat. A lányok nem taktikáznak, a gondolataik megmaradnak a sértett igazságkere-

sésnél. S a narrációban az is fordulatot jelent, hogy eltérően az eddigiektől, e ponton megszűnik a néző mindentudó pozíciója. Zsófi ugyanis előáll egy ötlettel, amely a nézők előtt titok marad. A rendező ezzel filmes szempontból mindenképpen egy konvencionálisabb irányba vált át. A szervezkedés jelenetei (s közben az idegesen, mosolytalanul figyelő tanár képe), az előző ritmusjátékokra hajazó ütemes zajhátterrel, feszültek, várakozással telik, a tanárnő alulról felvett lépései fenyegetőek. Ez a feszültség azonban nem az igazi. Érezzük ugyanis, hogy a kórusverseny csúcspontján valami történni fog. Magam nem tudtam ugyan, hogy mi fog történni, de attól én már nem tartottam, hogy ott ne a gyerekek győznének. S valóban, a zárójelenet nem okoz meglepetést abban a tekintetben, hogy meghozza a várt katarzist.

De térjünk vissza az iskola-kép irrealitásához! Vajon csak az érzi annak, aki maga is pedagógus, és az volt már a '90-es évek elején is, amikor a film játszódik? Aki – ha közvetve is – de találva érzi magát?

Nos, azt semmiképpen nem mondhatjuk, hogy az énektanár nem elég jó pedagógus, hiszen kezében van minden,

amivel a gyerekekre hatni lehet. A megformált alak etikai alapállását kell éltélnünk, amely a „gyermek mindenképp felett való érdekét” alárendeli más szempontoknak; saját jól leplezett, de mégis önző céljainak. Ez a tanárna gonosz. És pedagógiai-szakmai kritikámmal itt bátorkodom kilépni szűkös látókörömből általánosabb szintre: Ez az alak kitaláltságában és megformáltságában *túlságosan* gonosz, *túlságosan* manipulatív.

Lehet, hogy az Oscar-ítélkezők számára a fikció ilyen szintje akceptálható, nekem sajnos nem. Nekem ennyi irrealitás sok ahhoz, hogy igazán szeressem a filmet.

Végül röviden ki kell térnem egy *nem mellékes* eszmei szálra: A film címe magyarul más, mint a nemzetközi forgalmazásban. Nekünk, magyaroknak ez a „MINDENKI” valóban gazdagabb jelentésű. Aki a zenepedagógiában csak kicsit is járatos, annak be kell ugrania Kodály mondatának: „Legyen a zene mindenkié.” (Ugye rímelt erre a kislányok mondata: „*Úgy lenne jó, ha mindenki énekelne!*”) Nem idézhetem Kodály teljes gondolatmenetét, de arra emlékeztetünk, hogy szerinte a kóruséneklés nyújtja mindenki számára az alapot a zene szeretetéhez, a minőségi zene gyakorlata pedig megalapozza minden más képesség kifejlődését. És nincs botfülű gyerek, vagy ha mégis, hát ő pont azért botfülű, mert nem hagyták neki, hogy kiskorában együtt énekeljen a többiekkel.

Ami azt illeti, valójában a '90-es években az énektanárok még sokkal inkább törekedtek a Kodály-örökséghez való hűsre, vagy legalábbis tudatában voltak annak, hogy egyre inkább eltérünk tőle. A „százéves terv” (ahogyan Kodály nevezte koncepcióját) ekkor még eleven élt a zene-

pedagógusok és az oktatásirányítók emlékezetében, nagyjából elvi egyetértés volt abban, hogy a minőségi zenével való *sok és aktív* találkozás révén válik a zene nyelve az anyanyelvünk részévé. A zenei aktivitás pedig az éneklést jelenti. Ma már azok az elvek, hogy ennek során kizárólag tiszta forrású zenei anyaggal, azzal viszont nagy gyakorisággal és nem passzív zenehallgató-

ként kell találkozni, nem tekinthetők evidensnek.

A '90-es évek óta jóval megengedőbbek vagyunk, így például ma már teret engedünk a kevert műfajoknak, illetve a könnyűzenének is, és sok helyen az is nagy eredménynek

számít, ha az aktív „zenecsinalást” (értsd éneklést) sikerül zenehallgatással kiváltani. A film ehhez képest a felszínen fél-kodályi, mélységében pedig teljesen „kodálytalanított” állapotot jelenít meg.

A befejező jelenet, s ezzel az egész film viszont rehabilitálja az éneklés mint örömtelvétevényesség, mint önmagáért való érték eszméjét. Kár, hogy ezzel a jelenettel végképp búcsút mondtunk a realitásnak, noha a film eredendően ezt érte.

Természetesen a film korántsem csak erről szól, hanem nagyon sokféle megközelítése lehetséges: lehet a hatalom és alávetettjei küzdelmének parabolája, lehet egyén és közösség dinamikájának vegelemzése, vagy a gyermeklét sajátosságainak érzékeny bemutatása és sok egyéb más, amire egy iskolai történet alkalmas adhat. Iskolai emberként nekem a versenyszellem és az önmagáért szeretett, önmagáért művelt tanulásnak a kontrasztja volt benne a legfontosabb. S említett gyengeségei dacára ezért tartom a pedagógusok számára „kötelezően megnézendőnek”.

sok helyen az is nagy eredménynek számít, ha az aktív „zenecsinalást” (értsd éneklést) sikerül zenehallgatással kiváltani